

לע"נ ולאורו של
מורנו הרב אלישע
וישליצקי זצ"ל

ירמיה הנביא ונביאי השקר

הרב יעקב ידיד

1. **ירמיהו כח** {א} ויהי בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה (בשנת) בשנה הרבעית בחדש החמישי אמר אלי חנניה בן עזור הנביא אשר מגבעון בבית ה' לעיני הכהנים וכל העם לאמר: {ב} כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל לאמר שברתי את על מלך בבל: {ג} בעוד שנתיים ימים אני משיב אל המקום הזה את כל כלי בית ה' אשר לקח נבוכדנאצר מלך בבל מן המקום הזה ויביאם בבל: {ד} ואת יכניה בן יהויקים מלך יהודה ואת כל גלות יהודה הבאים בבלה אני משיב אל המקום הזה נאם ה' כי אשבר את על מלך בבל: {ה} ויאמר ירמיה הנביא אל חנניה הנביא לעיני הכהנים ולעיני כל העם העומדים בבית ה': {ו} ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריו אשר נבאת להשיב כלי בית ה' וכל הגולה מבבל אל המקום הזה: {ז} אך שמע נא הדבר הזה אשר אנכי דבר באזניך ובאזני כל העם: {ח} הנביאים אשר היו לפני ולפניך מן העולם וינבאו אל ארצות רבות ועל ממלכות גדולות למלחמה ולרעה ולדבר: {ט} הנביא אשר ינבא לשלום בבא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו ה' באמת: {י} ויקח חנניה הנביא את המוטה מעל צואר ירמיה הנביא וישברהו: {יא} ויאמר חנניה לעיני כל העם לאמר כה אמר ה' ככה אשבר את על נבוכדנאצר מלך בבל בעוד שנתיים ימים מעל צואר כל הגוים וילך ירמיה הנביא לדרכו: {יב} ויהי דבר ה' אל ירמיה אחרי שבור חנניה הנביא את המוטה מעל צואר ירמיה הנביא לאמר: {יג} הלוך ואמרת אל חנניה לאמר כה אמר ה' מוטת עץ שברת ועשית תחתייהן מטות ברזל: {יד} כי כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל על ברזל נתתי על צואר כל הגוים האלה לעבד את נבוכדנאצר מלך בבל ועבדהו וגם את חית השדה נתתי לו: {טו} ויאמר ירמיה הנביא אל חנניה הנביא שמע נא חנניה לא שלחך ה' ואתה הבטחת את העם הזה על שקר: {טז} לכן כה אמר ה' הנני משלחך מעל פני האדמה השנה אתה מת כי סרה דברת אל ה': {יז} וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי:

2. **איכה רבה ב, יג** וישבו לארץ ידמו זקני בת ציון, אמר רבי אלעזר אל תהי פרשת נדרים קלה בעיניך, שעל ידי פרשת נדרים נהרגו סנהדרין גדולה של צדקיהו. לפי כשגלו יכניה מנהו המלך נבוכדנאצר על חמשה מלכים, הדין הוא דכתיב (ירמיה כז, ג): ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב ואל מלך בני עמון ואל מלך צר ואל מלך צידון ביד מלאכים הבאים ירושלים אל צדקיהו מלך יהודה.

3. **רש"י ירמיהו כח** {א} ויהי בשנה ההיא. כשהגיע אותו הזמן שהשליט נבוכדנאצר את צדקיהו על חמשת מלכים שהיה ירמיה אומר שליחותו ומשלח המוסרות והמוטות אל המלכים ביד מלאכים: בראשית ממלכת צדקיהו. בתחלה שהשליטו על חמשת המלכים

4. **מרפא לשון**: והיא השנה הרביעית של מלכות צדקיהו. ואז בחדש החמישי כשראה חנניה בן עזור שהיה נביא השקר, שליטתו של צדקיהו על אותם החמשה המלכים, כל שכן דפקר טפי והחזיק ברשעתו ובנבואות הכוזבות שלו, וז"ש: אמר אלי חנניה בן עזור הנביא אשר מגבעון בבית ה' לעיני הכהנים וכל העם לאמר. כה אמר ה' צבאות אלקי ישראל לאמר שברתי את עול מלך בבל. והרשע הזה לא ידע שאדרבא זאת השליטה של צדקיהו היא סימן למפלתו הקרובה, בסוד: לפני שבר גאון.

5. **מרפא לשון** והנה ירמיהו הנביא כששמע את זה מנבא לטובה, בודאי שהיה צריך להסכים עמו דרך תחנה ובקשה, כדי שלא יהיה נראה כלב רע שאינו רוצה בטוב ואינו שמח בו, ואף כי בתחלה היה רוצה לדבר את דבריו בדרך אמת, נחרט תוך כדי דיבור והתחיל מן הטוב לטעם הנזכר, ולכן הוזכרו ב' אמירות כענין אחד: ויאמר ירמיה הנביא אל חנניה הנביא לעיני הכהנים ולעיני כל העם העומדים בבית ה'. ואחר כך כתיב: ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריו אשר נבאת להשיב כלי בית ה'. וכל הגולה מבבל אל המקום הזה שהוא דרך תפלה ובקשה כמו שפירשנו, וגם דרך הסכמה ודאית, כי כן היה עתיד להיות אחר שבעים שנה, אך לא אחר שנתיים ימים כמו שניבא חנניה בן עזור.

6. סוטה מא, ב - מב, א (ו) ויאמר ירמיה לחנניה אמן כן יעשה ה'. ואמר רבי אלעזר כל המחניף לחבירו סוף נופל בידו ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו ואם אינו נופל ביד בניו נופל ביד בן בנו שנא' (ירמיהו כח, ה) ויאמר ירמיה לחנניה אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך וכת' (ירמיהו לז, יג) ויהי הוא בשער בנימן ושם בעל פקידות ושמו יראה בן שלמיה בן חנניה ויתפש את ירמיהו הנביא לאמר אל הכשדים אתה נופל ויאמר (לו) ירמיה שקר אינני נופל אל הכשדים וגו' וכת' ויתפש ירמיהו ויביאהו אל השרים.

7. רמב"ם הלכות יסודי התורה י, ח-י: דברי הפורענות שהנביא אומר, כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית שנת רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו--אם לא עמדו דבריו, אין בזה הכחשה לנבואתו; ואין אומרים הנה דבר דיברת ולא בא; שהקדוש ברוך הוא "ארך אפיים ורב חסד, וניחם על הרעה" (יואל ב, ג; יונה ד, ב); ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינווה, או שתלה להם כחזקיה. אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך, ולא באה הטובה שאמר--בידוע שהוא נביא שקר: שכל דבר טובה שיגזור האל, אפילו על תנאי--אינו חוזר. הא למדת, שבדברי הטובה בלבד יבחן הנביא. "הוא שירמיהו אומר בתשובתו לחנניה בן עזר, כשהיה ירמיה מתנבא לרעה וחנניה לטובה. אמר לו לחנניה: אם לא יעמדו דבריי, אין בזה ראייה שאני נביא שקר; אבל אם לא יעמדו דבריי, ייודע שאתה נביא שקר" (ירמיהו כח ח-ט): "הנביאים, אשר היו לפני ולפניה מן-העולם; וינבאו אל-ארכות רבות, ועל-ממלכות גדלות, למלחמה ולרעה ולדבר. "הנביא אשר ינבא לשלום--בבא דבר הנביא, יודע הנביא אשר-שלחו ה' באמת.

8. עמק יהושע מ"ב דרוש היב שירמיהו אומר כו' אם לא יעמדו דבריי אין בזה ראייה שאני נביא שקר. לפי"ז מבואר הפסוק (כ, ז-ח) הייתי לשחוק וכו' חסם ושווד אקר, שהיו אומרים שהוא מתנבא בשקר ואינו רוצה שיתגלה שקרו ע"כ מתנבא לרעה.

9. מדרש תנחומא חנניה בן עזר. "כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת. ובא האות והמופת אשר דיבר אליך לאמר נלכה אחרי אלקים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם. לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם" [1] אמר ר' יוסי הגלילי ראה עד היכן הגיע הכתוב - סוף עובדי עבודה זרה ינתן להם ממשלה אפילו על חמה ולבנה כוכבים ומזלות, אל תשמע להן. מפני מה? 'כי מנסה ה' אלוכם אתכם'. אמר ר' עקיבא חס ושלום שמעמיד המקום חמה ולבנה כוכבים ומזלות לעובדי עבודה זרה, הא אינו מדבר אלא במי שהיו נביאי אמת מתחילה וחזרו להיות נביאי שקר כחנניה בן עזר, שמתחילה נביא אמת ולבסוף נביא שקר. כיון שנסתלקה ממנו רוח הקודש היה מגנב דברים מנבואתו [של] ירמיהו ומתנבא אותם.

10. מדרש תנחומא כיוון ששמע אותו ירמיה אמר לו: אמן כן יתקיימו דבריך ויתבטלו שלי, אני משתכר ואתה מפסיד, אני כהן אוכל מבית המקדש ואתה גבעוני חוטב עצים ושואב מים למזבח, עד שאתה מתנבא על ביתו של הקב"ה, התנבא על עצמך שהשנה אתה מת, ונקבר בשנה השניה. כשהיה עובר למות קרא לבנו שלמיה ואמר לו: הוי יודע שעמד ירמיה וקילל אותי, ראה [היאך] תמצא לו עלילה לירמיהו ותפרע הימנו. היה שלמיה חוזר ומבקש ולא מצא. ואף הוא כשהיה עובר למות קרא לבנו יראה, אמר לו: ראה [היאך] תמצא עלילה לירמיהו ותפרע הימנו מה שעשה לאבי. ראה אותו יוצא בשער בנימין, הלך ואחז אותו. אמר לו: אל הכשדים אתה יוצא להשלים? אמר לו ירמיהו: שקר אתה מדבר, לטול חלקי עם הכהנים אני הולך. ואחזו והוציאו אל השרים, אמר להם: הרע האיש הזה הרבה לנו ומצאתיו יוצא אל הכשדים, רגזו עליו השרים והכווהו ונתנוהו בבית האסורים.

11. הלכה ה' מתני' ונביא השקר והמתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו אבל הכובש על נבואתו והמוות על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתו בידי שמים שנאמר אנכי אדרוש מעמו:

גמ' המתנבא מה שלא שמע כצדקיה בן כנענה ומה שלא נאמר לו כחנניה בן עזר. רבי יהושע בן לוי אמר חנניה בן עזר נביא אמת היה אלא שהיה לו קיבוסת והיה שומע מה שירמיה מתנבא בשוק העליון ויורד ומתנבא בשוק התחתון. אמר חנניה בן עזר כל סמא דמילתא לא דא היא אלא לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם. וכל ימינו של מנשה אינן אלא חמשים וחמש שנה צא מהן עשרים שנה שאין ב"ד של מעלה עונשין וכורתים ושתיים של אמון ושלישים ואחד של יאשיה הדא היא דכתי' ויהי השנה ההיא בראשית ממלכת צדקיהו מלך יהודה בשנה החמישית בחדש החמישי אמר אלי חנניה בן עזר הנביא אשר מגבעון בית ה' לעיני הכהנים וכל העם לאמר כה אמר ה' אלהי צבאות אלהי ישראל לאמר שברת את עול מלך בבל בעוד שנתיים ימים אני משיב אל המקום הזה את כל כלי בית ה' אשר לקח נבוכדנצר מלך בבל מן העיר הזאת ויביאם בבל. אמר לו ירמיה את אומר בעוד שנתיים ימים אני משיב וגו' ואני אומר שנבוכדנצר בא ונוטל את השאר בבלה יובאו ושמה יהיו וגו'. אמר לו תן סימן לדבריך. א"ל אני מתנבא לרעה ואיני יכול ליתן סימן לדברי שהקב"ה אומר להביא רעה ומתנחם. ואתה מתנבא לטובה אתה הוא שאתה הוא צריך ליתן סימן לדבריך. אמר לו לאו אתה הוא שאתה צריך ליתן סימן לדבריך. אמר לו אין כיני הרי אני נותן אות ומופת באותו האיש השנה ההיא הוא מת כי סרה דבר על ה' והות ליה כן וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי. שנת אחרת היתה ותמר הכין. אלא מלמד שמת בערב ראש השנה וצוה את בניו ואת בני ביתו להסתיר את הדבר שיוציאוהו אחר ראש השנה בשביל לעשות נבואתו של ירמיה שקר:

לע"כ ולאורו של
מורנו הרב אלישע
וישליצקי זצ"ל

12. דברים יג {ב} כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת: {ג} ובא האות והמופת אשר דבר אליך לאמר נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדום: {ד} לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם: {ה} אחרי ה' אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון: {ו} והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת כי דבר סרה על ה' אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפך מביית עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוה ה' אלהיך ללכת בה ובערתה הרע מקרבך:

13. רמב"ן כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום - יקראנו הכתוב "נביא" על פי עצמו, שיאמר הוא "השם דיבר עמי בהקיץ ואני נביאו שלוח לכם שתעשו כן". וייתכן שירמוז הכתוב למה שהוא אמת, כי בנפשות בקצת האנשים כח נבואי ידעו בו עתידות, לא ידע האיש מאין יבא בו, אבל יתבדד ותבא בו רוח לאמר "ככה יהיה לעתיד לבא בדבר פלוני". ויקראו לו הפילוסופים "כהין", ולא ידעו סיבת הענין, אך הדבר נתאמת לעיני רואים. אולי הנפש, בהתבודדה, תדבק בשכל הנבדל ותתכין בו. והאיש הזה יקרא "נביא" כי מתנבא הוא, ועל כן יבוא האות והמופת אשר יאמר אליך.

14. אדר היקר ג שיקום נביא או חולם חלום להדיח את העם מאחרי ד' אלהיו, א"צ להגנהו מאויב מסוכן זה, לא התחכמות ולא פילוסופיא, לא הגיון ולא מחקר, כ"א "כי מנסה ד' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם", האהבה הרעננה היא תביא עמה את כל מכשיריה לכל עת הדרוש, כמו שאהבת החיים, שבכלל החיים ובאדם, מפתחת את כל דעת וכל כשרון לסול דרך סלולה לפני זרם החיים שיוכל לרוץ ארחו. "אנכי ד' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים".

15. נחמיה ו {ה} וישלח אלי סנבלט כדבר הזה פעם חמישית את נערו ואגרת פתוחה בידו: {ו} כתוב בה בגוים נשמע וגשמו אמר אתה והיהודים חשבים למרוד על כן אתה בונה החומה ואתה הנה להם למלך כדברים האלה: {ז} וגם נביאים העמדת לקרא עליך בירושלם לאמר מלך ביהודה ועתה ישמע למלך כדברים האלה ועתה לכה ונועצה יחדו: {ח} ואשלחה אליו לאמר לא נהיה כדברים האלה אשר אתה אומר כי מלכך אתה בודאם: {ט} כי כלם מיראים אותנו לאמר ירפו ידיהם מן המלאכה ולא תעשה ועתה חזק את ידי: {י} ואני באתי בית שמעיה בן דליה בן מהיטבאל והוא עצור ויאמר נועד אל בית האלהים אל תוך ההיכל ונסגרה דלתות ההיכל כי באים להרגך ולילה באים להרגך: {יא} ואמרה האיש כמוני יברח ומי כמוני אשר יבוא אל ההיכל וחי לא אבוא: {יב} ואכירה והנה לא אלהים שלחו כי הנבואה דבר עלי וטוביה וסנבלט שכרו: {יג} למען שכור הוא למען אירא ואעשה כן וחסאתי והיה להם לשם רע למען יחרפוני:

לע"נ ולאורו של
מורנו הרב אלישע
וישליצקי דצ"ל